

Buitenechtelijke relaties binnen de *Ericaceae*

Het komt in de beste families voor (zegt men), dus ook in de heidestruikfamilie. Ik moet zeggen dat dit wel bijzondere en interessante nakomelingen kan geven.

Wanneer twee soorten uit verschillende geslachten kruisen dan ontstaat er een intergenerische bastaard en moet er een nieuwe geslachtsnaam worden bedacht. De oudst bekende geslachtshybride is die van *Azalea* en *Rhododendron*. Men noemde deze geslachtshybride *×Azaleodendron*.

We schrijven het jaar 1820 als op de kwekerij van Thomson op Miles End bij Londen een kruising wordt gevonden

Deze plant is nog steeds in cultuur, nu onder de naam *Rhododendron azaleoides*. Dit is een dicht vertakte, langzaam groeiende, wintergroene struik met dunne twijgen. De bladeren zijn elliptisch, dof donkergroen en blauwgroen aan de onderzijde. Bloeit in juni met lichtroze, geurende bloemen in veelbloemige, eindstandige tuilen. De bloemkroon is tot 3.5 cm lang met een versmalde buis en de lobben zijn tot op de helft

Hetzelfde zien we bij het geslacht *Rhododendron* en *Ledum*. Deze geslachtshybride noemde men *×Ledodendron*. Volgens de literatuur zouden er twee of drie kruisingen zijn (geweest). Eén van die kruisingen was tussen *Ledum palustre* en *Rhododendron lapponicum*; men noemde deze plant *×Ledodendron vanhoef-fenii*.

Een andere kruising was tussen *Ledum glandulosum* en *Rhododendron 'Elizabeth'*. Deze plant noemde men *×Ledodendron 'Brilliant'*. Deze plant is in 1962 ontstaan bij L. Brooks & Sons Nurs. in Californië, U.S.A. Op het Proefstation voor de Boomkwekerij te Boskoop heeft men indertijd dezelfde kruising gemaakt. Planten van 15 cm hoog bloeiden oranje-roze, maar deze zijn alle een vroegtijdige dood gestorven. Opgemerkt dient te worden

Een strijdpunt tussen wetenschappers is nog steeds de status van het geslacht Pernettya.

tussen de wintergroene *Rhododendron ponticum* en de bladverliezende *Azalea periclymenoides (nudiflorum)*. In die tijd waren *Rhododendron* en *Azalea* nog aparte geslachten (het geslacht *Azalea* werd in 1891 opgeheven).

gedeeld. Daar het geslacht *Azalea* opgegaan is in het geslacht *Rhododendron* is hier geen sprake meer van een geslachtshybride. Overigens wordt de term *Azaleodendron* nu gebruikt als groepsnaam voor een aantal hybriden.

dat dit niet dezelfde plant is die nu onder de naam *Rhododendron* 'Brilliant' in de handel is. Ook van *Rhododendron* 'Artic Tern' werd gezegd dat het een kruising was met *Ledum* en deze staat soms ook te boek als *×Ledodendron* 'Arctic Tern'. Daar het geslacht *Ledum* thans tot *Rhododendron* behoort, is dus ook hier geen sprake meer van een geslachtshybride.

Een strijdpunt tussen wetenschappers is nog steeds de status van het geslacht *Pernettya*.

Bij *Gaultheria* is de vrucht een droge capsule, omsloten door vleziges kelkbladen. Die bladen omsluiten de doosvrucht geheel of alleen aan de voet en vormen zo een schijnbes. Het geslacht *Pernettya* draagt daarentegen bessen als vrucht en dit veroorzaakt al jarenlang een strijd of *Pernettya* wel of niet moet worden opgenomen in het geslacht *Gaultheria*. Uitgaande dat *Pernettya* tot een apart geslacht behoort, is er binnen dit geslacht een buitenechtelijke relatie ontstaan met het geslacht *Gaultheria*. Men noemt dit geslacht *×Gaulnettya*. Hybriden tussen deze twee geslachten komen ook in het wild voor. Met name in Nieuw Zeeland, maar ook in Centraal en Zuid Amerika.

De eerste notitie van *×Gaulnettya wisleyensis* 'Wisley Pearl' is uit 1929. Ze is ontstaan in de veentuin van de Engelse Wisley Garden waar *Gaultheria shallon* en *Pernet-*

×Phylliopsis hillieri 'Pinocchio'

Foto: Arjan Laros

tya mucronata gebroederlijk naast elkaar groeiden. Deze *×Gaulnettya wisleyensis* is een sterk vertakte, wintergroene struik tot 1 m hoog met leerachtig, dof donkergroen blad dat aan de top gepunt is. Ze vormt uitlopers. De parelwitte bloemen, aan 4 - 6 cm lange, eindstandige trossen verschijnen in mei en juni. Deze worden gevolgd door decoratieve bloedrode vruchten. Men heeft deze terug gekruist met *Gaultheria shallon* en daaruit is 'Pink Pixie' ontstaan. Deze plant is compacter en de bloemen hebben een roze weerschijn. De vruchten zijn purperrood. Een andere selectie is 'Ruby' met witte bloemen en robijnkleurige vruchten.

Het bekendste voorbeeld van een intergenerische bastaard is waarschijnlijk de geslachtshybride *×Phylliopsis*. In 1960 ontdekte men bij de beroemde Engelse kwekerij Hillier en Sons te Winchester een kruising tussen *Kalmiopsis leachiana* en *Phyllodoce breweri*. De naam van dit plantje is *×Phylliopsis hillieri* 'Pinocchio' en deze naam werd bedacht door Roy Lancaster omdat deze mysterieuze sprookjesfiguur evenals dit plantje, uit het niets verscheen. Het is een groenblijvend plantje tot zo'n 30 cm hoog, met langwerpig ovaal glimmend

Pernettya

Foto: Arjan Laros

groen blad dat lijkt op die van *Kalmiopsis*.

De plant heeft de hoofdbloei in april en mei, maar geeft vaak nog een nabloei als toegift. De bloemen staan in eindstandige trosjes en zijn

Phyllodoce empetriformis

Foto: Arjan Laros

rozerood; de bloemvorm is
wijd trechtvormig. Door-
dat de bloemen steriel zijn
blijven ze langer goed. Naar-
mate het plantje ouder wordt
gaat zij steeds rijker bloeien.

lodoce empetriformis, maar
met grotere blaadjes, met een
minder teruggeslagen rand.
Het struikje wordt 30 tot 40
cm hoog en bloeit met la-
vendelroze bloemen die 1 cm
groot zijn. De kroonblaadjes
zijn aan de top scherp terug-
geslagen. Mijn persoonlijke
ervaring is dat deze kruising
zwakker is dan de *×Phylliopsis*
hillieri 'Pinocchio'.

Gelukkig is Barry Starling een
doorzetter en maakte hij ook
nog een kruising van *Kalmi-*
opsis leachiana en *Phyllodoce*
coerulea. In 1991 toonde hij
op één van de voorjaarsshows
van de American Garden So-
ciety zijn nieuwste aanwinst:
×Phylliopsis 'Sugar Plum'.
Dit is een breed uitgroeiend
plantje tot zo'n 25 cm hoog
met zeer smalle tot 17 mm
lange blaadjes. In dit geval
lijkt het blad het meest op
dat van *Phyllodoce coerulea*,
evenals de bloemen. Deze

hij groeit breder en lager uit.
Ook deze plant heeft bloemen
die het meest lijken op die
van *Phyllodoce*.

Een kruising waarvan de ou-
ders mij onbekend zijn, maar
waarvan de bladeren het
meest lijken op die van *Kal-*
miopsis, is *×Phylliopsis* 'Mer-
maid'. De roze bloemen zijn
minder klokvormig en lijken
soms niet te weten of ze nu
op de een, dan wel de andere
ouder moeten lijken. Helaas,
een dia is het enige wat nog
rest van dit plantje.

Een kruising van Mike en Polly
Stone tussen *Phyllodoce bre-*
weri en *Kalmiopsis leachiana*
luistert naar de naam *×Phyl-*
liopsis 'Askival'. De plant zelf
heb ik nooit gezien, maar
volgens de beschrijving is
het een compacte plant met
opvallende roze bloemen.

Een andere buitenechtelijke
relatie tussen *Phyllodoce em-*
petriformis en *Rhodothamnus*

**De eerste notitie van *×Gaulnettya wisleyensis* 'Wisley Pearl' is uit 1929. Ze is ontstaan in de
veentuin van de Engelse Wisley Garden waar *Gaultheria shallon* en *Pernettya mucronata* gebroe-
derlijk naast elkaar groeiden.**

Gelukkig is de onhebbelijke
eigenschap van *Kalmiopsis*
van plotseling wegvallen,
niet overgeërfd.

Barry Starling maakte een ge-
richte kruising tussen *Kalmi-*
opsis leachiana en *Phyllodoce*
empetriformis. Uit vier van
de best groeiende zaailingen
selecteerde hij er één die de
naam *×Phylliopsis* 'Coppelia'
kreeg. De groeiwijze lijkt
het meest op die van *Phyl-*

staan in eindstandige trosjes
van 10 tot 20 stuks en zijn
lilaroze met rode kelkblaadjes
en eivormig tot 20 mm groot.
Ook deze hybride is steriel en
dit is waarschijnlijk de reden
dat de plant zeker een maand
lang bloeit.

Waarschijnlijk van dezelfde
ouders (en de zelfde kruiser?)
is *×Phylliopsis* 'Sprite'. Wat
het uiterlijk betreft lijkt deze
veel op de voorgaande, maar

chamaecistus heeft de ge-
slachtshybride *×Phyllotham-*
nus erectus opgeleverd. Deze
is ontstaan bij Cunningham
en Frasers te Edinburgh rond
1845. Het is een struikje van
20 tot 30 cm hoog met tot 12
mm lange naaldevormige bla-
deren. Deze zijn donkergroen
en zwak getand. Bloeit in juni
en juli met schotelvormige, 1
cm grote, wijd openstaande
zacht rozerode bloemen in

Rhododendron 'Ostara'

Foto: Ineke Vink

eindstandige trosjes van 2 tot 10 stuks. In bladvorm lijkt deze bastaard op *Phyllodoce*, in groeiwijze en bloemen op *Rhodothamnus*.

Menziesia of Rhododendron

Recent DNA onderzoek heeft uitgewezen dat *Menziesia* zo veel overeenkomst heeft met *Rhododendron* dat het thans tot dit geslacht gerekend wordt. Ze wordt ingedeeld in het subgenus *Azaleastrum*, sectie *Sciadorhodion* volgens het systeem van Goetsch Eckert Hall uit 2005. Hierdoor kwam men op het idee om *Menziesia* te kruisen met *Rhododendron*. *Menziesia multiflora* heeft men gekruist met zeven verschillende *Rhododendron* soorten: *Rh. kaempferi*, *Rh. kiusianum*, *Rh. tashiroi*, *Rh. wadanum*, *Rh.*

pentaphyllum, *Rh. quinquefolium* en *Rh. ovatum*.

Men heeft ook de omgekeerde kruising gedaan met *Rh. kiusianum* en *M. multiflora*. Volgens Kitta et al. (2005) waren de resultaten bevredigend.

Dus hier zie je de omgekeerde wereld. Nadat vastgesteld was dat *Menziesia* en *Rhododendron* tot hetzelfde geslacht behoren, is men gaan kruisen. Dit zien we ook bij *Bruckenthalia* en *Erica*. Nadat bekend was dat het geslacht *Bruckenthalia* was opgegaan in het geslacht *Erica*, heeft de bekende heidespecialist Kurt Kramer deze gekruist met als resultaat: *Erica ×kramerii* (*Erica carnea* × *Erica spiculifera*).

Wat eerst een onstuimige familie leek, blijkt bij nader inzien wel mee te vallen: slechts twee bastaarden. Blijkbaar is

het toch niet zo simpel om twee geslachten met elkaar te kruisen. Hoewel, kijken we naar de Rosaceae, dan vinden we daar toch ook een aantal geslachtskruisingen. Want hoe zit het dan met ×*Amelastorbus*, ×*Crataemespilus*, ×*Crataegomespilus*, ×*Malosorbus*, ×*Pyracomeles*, ×*Sorbaronia*, ×*Sorbocotoneaster*, ×*Sorbo-pyrus* en ×*Stranvinia*?

Literatuur

A.J. Laros (2002). Buitenechtelijke relaties binnen de heidekruidfamilie. *Ericultura*, 125: 11-14.
Kita, K., Kurashige, Y., Yukawa, T., Nishimura, S. en Handa, T. (2005). Intergeneric hybridization between *Menziesia* and *Rhododendron* based on molecular phylogenetic data. *Journal of the Japanese Society for Horticultural Science*, 74: 51-56.